

2024-09-12 Dnr SU:

Remissvar till betänkande av 2023 års parlamentariska public service-kommitté ”Ansvar och oberoende – public service i oroliga tider”, SOU 2024:34.

Sammanfattning

- Vi instämmer med betänkandets övergripande slutsatser beträffande vikten av en stark och oberoende public service-verksamhet och ett främjande av dess legitimitet och förtroende.
- Vi anser att definitionen av teknikneutralitet behöver preciseras.
- Vi anser att förslaget om en övervakning och redovisning av hur SR och SVT använder text vid nyhetsförmedling bör strykas.
- Vi anser att den föreslagna uppräknigen av public services medel är för låg.

Övergripande kommentarer

Institutionen för mediastudier vid Stockholms universitet välkomnar betänkandets slutsats att public service är en viktig och vital komponent i det moderna svenska medieekosystemet. Vi anser att ett starkt och oberoende public service-system är av yttersta vikt för en livskraftig modern demokrati. Styrkan i ett sådant system ligger inte bara i kvaliteten på enskilda program, utan i de synergier som skapas genom kombinationen av nyheter, underhållning, kultur, sport, minoritetsspråk, barnprogram, vetenskap och så vidare. Ett brett och välfinansierat public service är större än summan av de enskilda delarna. Om man försvagar eller eliminerar en enskild del får det negativa följdverkningar för verksamheten även i generell bemärkelse.

Den svenska mediemarknaden är liten och innebär att dyra, inhemska originalproduktioner inte kan generera sådana vinstmarginaler som gäller för kommersiella aktörer verksamma inom större jämförbara länder i Europa som t.ex. Frankrike, Tyskland eller Spanien. Dessa vinstbegränsningar leder ofta till att kommersiella kanaler i Sverige istället inriktar sig på importerade produktioner eller formatprogram som genererar större vinstmarginaler. Sedan länge har det därför varit upp till public service att fylla det inhemska produktionsgap som annars skulle förbli tomt om det lämnades helt åt kommersiella intressen. Just

Remissvar till betänkande av 2023 års parlamentariska public service-kommitté ”Ansvar och oberoende – public service i oroliga tider”, SOU 2024:34.

därför spelar public service en så viktig kulturell och språklig roll i det svenska samhället.

Förtroendet för public service i Sverige är fortsatt högt (bland de högsta nivåerna i Europa), och det är betydligt högre än för alla kommersiella konkurrenter. Detta förtroende blev särskilt påtagligt under Covid-19 pandemin, liksom vid början av den ryska fullskaliga invasionen av Ukraina. Vid båda tillfällena vände sig svenska medborgare (i mycket hög grad) till public service-kanaler för aktuell information, något som i synnerhet under kriser är en särskilt talande indikator på förtroende.

Det höga förtroendet för public service är också av central betydelse i en tid då det blir allt svårare för medborgarna att navigera i det överflöd av information de möter genom sociala medieplattformar. Ett starkt public service spelar därför en viktig roll som motvikt genom att tillhandahålla pålitlig och professionellt faktakontrollerad journalistik. Det förtroende svensk public service åtnjuter är sannolikt en av anledningarna till att Sverige inte har sett den spridning av konspirationsteorier och desinformation om bl.a. vacciner och valfusk som har setts i många andra länder – inte minst USA, som saknar ett starkt, livskraftigt public service-alternativ.

I de följande avsnitten vill vi ta upp de delar av kommitténs förslag som vi anser förtjänar kommentarer i förhållande till de perspektiv presenterat ovan.

Kapitel 5 En lag om public service och teknikneutrala villkor för innehållet

Vi anser att definitionen av teknikneutralitet behöver preciseras

Det är vår uppfattning att det finns en brist på tydlighet och ett inslag av motsägelse i den position som presenteras angående "teknikneutralitet". I kommitténs förslag står det skrivet: ”Det föreslås att villkor som gäller för innehåll ska kunna ställas upp oavsett vilken form innehållet har och hur det distribueras. Villkoren bör därför, förutom program som består av ljud eller rörlig bild, även kunna omfatta andra publiceringar som exempelvis text, stillbilder och grafik. Villkoren bör också kunna gälla publiceringar som företagen gör på till exempel sociala medier eller andra digitala plattformar som inte är företagets egna” (s. 21). Detta väcker frågan om hur brett begreppen "innehåll" och "publiceringar" kan definieras, särskilt i förhållande till sociala medier. Kan definitionen av dessa termer exempelvis utvidgas till att omfatta allt material som publiceras på sociala medier? Omfattas enskilda anställda av definitionen? Kan public service-bolagen hållas ansvariga för material som publiceras i anslutning till deras eget innehåll på

Remissvar till betänkande av 2023 års parlamentariska public service-kommitté ”Ansvar och oberoende – public service i oroliga tider”, SOU 2024:34.

sajter där modereringen ligger på användarens ansvar? Detta är några exempel på frågor som väcks i relation till teknikneutralitet och som vi anser är oklara.

För det andra, trots att förslaget hävdar att det främjar teknikneutrala villkor, och att regler och riktlinjer för innehåll ska behandlas lika över olika distributionsplattformar, är förslaget om den begränsade användningen av text, som anges i avsnitt 9.3, motsägelsefullt. Med tanke på att text är ett grundläggande inslag i samtida nyhets- och informationsinnehåll för alla medier, oavsett om de är kommersiella eller public service, finns det en tydlig spänning mellan påståendet att behandla alla plattformar och distributionskanaler lika, och samtidigt hävda att text behöver begränsas. Att särskilja textbaserat innehåll och textbaserad distribution med olika regler är, per definition, en brist på teknikneutralitet.

Kapitel 9 Samverkan med hänsyn till kvalitativa nyhetsmedier

Vi anser att förslaget om övervakning och redovisning av hur SR och SVT använder text vid nyhetsförmedling bör strykas.

Vi välkomnar en principiell diskussionen om i vilken utsträckning SR och SVT ska ta hänsyn till ”kvalitativa nyhetsmediers konkurrensförutsättningar” (9.3.7). Emellertid anser vi att förslaget att SR och SVT ”i högre grad än idag ska ha ett förhållningssätt som utgår ifrån en medvetenhet om kvalitativa nyhetsmediers konkurrensförutsättningar” som konkretiseras i en årlig redovisning av hur text används, är både tandlöst utan konkretiseringar, innebär onödig byråkrati, hämmar den multimodala dynamik som idag driver och utvecklar nyhetslandskapet, samt, beträffande effekt, har svagt stöd i forskningen. Vi menar därför att SR och SVT bör ges möjlighet att låta professionella hänsyn styra hur man dynamiskt arbetar multimodalt. Frågan om samhällsnyttiga perspektiv på ”kvalitativa nyhetsmediers konkurrensförutsättningar” och eventuella samarbeten mellan public service och kommersiella medier, bör regleras med andra medel. Det bör också avsättas medel till ökad forskning kring lokala och regionala nyhetsmediers betydelse för demokratin, vad som påverkar deras ekonomiska bärkraft, och hur statliga åtgärder för att främja deras förutsättningar för fortlevnad och utveckling kan effektiviseras. Frågan om samhällsnyttiga perspektiv på ”kvalitativa nyhetsmediers konkurrensförutsättningar” och eventuell påverkan av public service-mediers verksamhet på dessa bör ingå som en del i denna större diskussion.

Kapitel 19 Medelstilldelning

Vi anser att den föreslagna medelstilldelningen är otillräcklig

Remissvar till betänkande av 2023 års parlamentariska public service-kommitté ”Ansvar och oberoende – public service i oroliga tider”, SOU 2024:34.

Det är vår ståndpunkt att de föreslagna höjningarna för finansieringen av public service för åren 2026–2033 – en uppräknig på 3 procent jämfört med tilldelningen för 2025 och därefter en höjning med 2 procent per år 2027–2030 och med 1 procent per år 2031–2033 – är för låga. Även om den initiala höjningen på 3 procent från 2025 till 2026 är tillräcklig, kommer efterföljande höjningar på endast 2 procent per år för 2027–2030 och 1 procent per år för 2031–2033 att försätta public service-bolagen i en osäker ekonomisk situation, då dessa ökningar sannolikt inte ens kommer att täcka kostnadsökningar på grund av inflation. Följaktligen utgör de föreslagna budgethöjningarna i praktiken budgetminskningar. Trots att det har framförts argument om att teknologier såsom AI kan rationalisera produktionsprocesser och därmed minska kostnaderna, kvarstår faktum att den föreslagna budgeten kommer att försvaga public service ekonomiskt över en längre tidsperiod (åtta år), en period som sannolikt kommer att präglas av ökad konkurrens och oförutsedda teknologiska förändringar. Vi menar att en sådan försvagning är särskilt olycklig med tanke på public services roll som motvikt till den ökade spridningen av desinformation i det utvidgade medieekosystemet.

Beredning

Remissvaret har beretts och utarbetats av:

Christian Christensen
Professor i journalistik

Magnus Danielson
Docent i journalistik

Andreas Widholm
Docent i journalistik